

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
פרק שני: סיפור קצר
פרק שלישי: דרמה
פרק רביעי: רומאן ונובלה
- הפרק הראשון (שירה — 32 נקודות) הוא חובה.
משלושת הפרקים השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק — 34 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) מילון לפי בחירת הנבחן.
(2) רשימת יצירות.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת את רשימת היצירות שנלמדו.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

שים לב: פרק זה הוא חובה.

ענה על שתיים מן השאלות 1-8 (לכל שאלה — 16 נקודות; סך הכול — 32 נקודות).

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לְבִי בְּמִזְרַח / ר' יהודה הלוי

לְבִי בְּמִזְרַח וְאַנְכִי בְּסוֹף מַעְרָב – / אֵיךְ אֶטְעָמָה אֶת אֲשֶׁר אֲכַל וְאֵיךְ יַעֲרֵב?
אֵיכָה אֲשַׁלֵּם נְדָרֵי וְאַסְרֵי, בְּעוֹד / צִיּוֹן בְּחֶבֶל אֲדוֹם וְאֲנִי בְּכַבֵּל עָרָב?
יִקַּל בְּעֵינַי עֹזֹב כָּל טוֹב סִפְרָד, כְּמוֹ / יִקָּר בְּעֵינַי רְאוֹת עֲפָרוֹת דְּבִיר נַחְרָב!
פָּרַשׁ אֶת הַבֵּית הָאֲחֵרוֹן בְּשִׁיר, וְהִסְבֵּר אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּינוּ וּבֵין הַשְּׁאֵלוֹת בִּבְתִּים שֶׁלִּפְנֵינוּ.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יְפֵה נוֹף / ר' יהודה הלוי

יְפֵה נוֹף, מְשׁוֹשׁ תִּבְלִי, קָרְיָה לְמִלֶּךְ רָב, / לֵךְ נִכְסְפָה נִפְשִׁי מִפָּאֲתֵי מַעְרָב!
הַמֶּזֶן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֶזְכְּרָה קֶדֶם, / כְּבוֹדֶךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנוֹף אֲשֶׁר חָרַב.
וּמִי יִתְּנֵי עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים, עַד / אֲרוּהָ בְּדִמְעָתִי עֶפְרָךְ וְיִתְעַרְבֵּה!
דִּרְשָׁתִּיךָ, וְאִם מִלֶּכְךָ אֵין בְּךָ וְאִם בְּמָקוֹם / צָרִי גִלְעָדֶךָ – נָחַשׁ שָׂרָךְ וְגַם עֶקְרָב.
הֲלֹא אֶת אֲבִנֶיךָ אֲחוּזִין וְאַשְׁקֵם / וְטַעַם רִגְבִּיךָ לִפִּי מִדְּבַשׁ יַעֲרֵב!

שיר זה מציג את הניגוד בין המצב של ציון בהווה ובין המצב שלה בעבר.

הסבר והדגם שתי דרכי עיצוב המדגישות ניגוד זה בשיר.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הבא מבול / ר' יהודה הלוי

הבא מבול ושם תכל תרבה? / ואין לראות פני ארץ תרבה,
ואין אדם ואין חיה ואין עוף – / תסף הכל ושכבו מעצבת?
ובראות הר ושוחה לי מנוחה, / וארץ הערבה לי ערבה.
ואשגח לכל עבר – ואין כל, / אבל מים ושמים ותבה,
5 וליתן בהרתיחו מצולה, / ואחשב כי תהום יחשב לשיבה.
ולב הים יכחש באניה, / כאלו היא ביד הים גנבה!
וים ינעף – ונכשי תעלו, כי / אלי מקדש אלהיה קרבה.

תאר את חוויית המסע של המשורר בים, והסבר שניים מן האמצעים האמנותיים בשיר המעצבים חוויה זו.

/המשך בעמוד 4/

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לְבַדִּי / חיים נחמן ביאליק

כָּלֶם נָשָׂא הָרוּחַ, כָּלֶם סָחַף הָאוֹר,
שִׁירָה חֲדָשָׁה אֶת-בֶּקֶר חַיִּיהֶם הִרְנִינָה;
וְאֲנִי, גֹּחַל רָךְ, נִשְׁתַּכַּחְתִּי מִלֵּב
תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׂכִינָה.

בָּדָד, בָּדָד נִשְׁאַרְתִּי, וְהַשְּׂכִינָה אֶף-הִיא
כְּנֶפֶת יְמִינָה הַשְּׂבוּרָה עַל-רֹאשִׁי הָרָעִידָה.
יָדַע לְבִי אֶת-לִבָּהּ: חָרַד חָרְדָה עָלַי,
עַל-בְּנָהּ, עַל-יְחִידָה.

כָּבֵר נִתְגַּרְשָׁה מְכַל-הַזְּוִיּוֹת, רַק-עוֹד
פָּנֹת סֹתֵר שׁוֹמֵמָה וְקִטְנָה נִשְׁאַרָה –
בֵּית-הַמְדָּרֶשׁ – וְתַתְּכֶם בָּצֵל, וְאֵהִי
עֲמָה יָחַד בִּצְרָה.

וּכְשֶׁכָּלָה לְבָבִי לַחֲלוֹן, לָאוֹר,
וּכְשֶׁצָּר-לִי הַמָּקוֹם מִתַּחַת לְכַנְפָּה –
כְּבִשָּׁה רֹאשָׁה בְּכַתְּפִי, וְדִמְעָתָה עַל-יָדִי
גִּמְרָתִי נִטְפָּה.

חָרַשׁ בְּכַתָּה עָלַי וְתַתְּרַפֵּק עָלַי,
וּכְמוֹ שֶׁכָּה בְּכַנְפָּה הַשְּׂבוּרָה בְּעָדִי:
„כָּלֶם נָשָׂא הָרוּחַ, כָּלֶם פָּרְחוּ לָהֶם,
וְאוֹתֵר לְבַדִּי, לְבַדִּי...”

וּכְעֵין סִיּוֹם שֶׁל-קִינָה עֲתִיקָה מְאֹד,
וּכְעֵין תְּפִלָּה, בְּקִשָּׁה וְחֲרָדָה כְּאַחַת,
שֶׁמְעָה אֲזִנִּי בְּבִכָּה הַחֲרִישִׁית הִיא
וּבְדִמְעָה הִיא הַרוֹתַחַת –

תאר את הרגשות המנוגדים של המשורר, כפי שהם באים לידי ביטוי בשיר.

הסבר שניים מן האמצעים האמנותיים המעצבים רגשות אלה.

שירת המאה ה־20

שירי רחל

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.
צר עולמי כעולם נמלה,
גם משאי עמסתי כמוה,
רב וכבד מכתפי הדלה.

גם את דרכי — כדרכה אל צמרת —
דרך מכאוב ודרך עמל,
יד ענקים ודונה ובוטחת,
יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הליו והדמיע
פחד טמיר מיד ענקים.
למה קראתם לי, חופי הפלא?
למה כזבתם, אורות רחוקים?

הסבר את הניגוד בין שתי השורות הפותחות את השיר ובין שתי השורות המסיימות אותו.
הדגם את דבריך.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

פְּגִישָׁה חֲצִי פְּגִישָׁה / רחל

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה, מִבֶּט אֶחָד מְהִיר,
קִטְעֵי נִיבִים סְתוּמִים — זֶה דִּי...
וְשׁוֹב הַצִּיף הַכֹּל, וְשׁוֹב הַכֹּל הַסָּעִיר
מִשְׁבֵּר הָאֲשֵׁר וְהַדִּוִּי.

אֵף סֶכֶר שְׂכָחָה — בְּנִיתִי לִי מִגֵּן —
הִנֵּה הִיָּה כְּלֹא הִיָּה.
וְעַל בְּרָכִי אֶכְרַע עַל שְׁפַת אָגַם סוֹאֵן
לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ לְרוֹנֶה!

תאר את תמונת הסיום בשיר, והסבר את הקשר בינה ובין התהליך הרגשי שהדוברת עוברת.

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

בְּאַחַד גִּלְגּוּלֵי / רחל

הֶהֱיִיתִי תִּיָּה בֵּין תִּיּוֹת תְּשֻׁדָּה
בְּיָמִים רְחוּקִים, בְּאַחַד גִּלְגּוּלֵי ?
וּמֵאֲזוּ לִי קִרְבַּת הָאֲחֻת לְחִי
וְאֵימַת הָאֶדָם הַרוּדָה ?

אַפְרַת הַנוּצָה וְחִסְרַת הַמִּגֵּן
גִּלְגָּל־הַפְּרָפְרָה בִּי נִשְׁמַת צָפוֹר ?
מִנְגִּינָה עֲגוּמִית, אֶהְבֵּת הַדְּרוֹר —
הֵן מִמֶּנָּה, מִמֶּנָּה שְׁתִּיָּהֵן.

וְאוּלֵי בְּגִלְגּוֹל הַרְחוּק־קָדוֹם
הִיִּיתִי גְבַעַל־עֲשָׂבִים יִרְקָק ?
וְלִכֵּן בְּאִמִּי־אֶדְמָה אֶדְבֵּק,
וּמִנּוּחֵי בְּחִיקָה הַשְּׁחוּם.

תיאור החי והצומח משמש את הדוברת לביטוי הרגשות שלה.

הסבר והדגם קביעה זו.

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

מיכל / רחל

ותאהב מיכל בת־שואל את־דוד — — ותבן
לו בלבה (ש"א י"ח, כ'; ש"ב ר, ט"ז)

מיכל, אחות רחוקה! לא נתק חוט הדורות,
לא שקטו בכרמך הגוֹגָה תְּרָלִי הַזְמָן,
על פִּתְנֵת מְשִׁיךְ לא דָּחוּ פְּסִי אֲרִגְמָן
וְצִלְצוֹל אֶצְעָדוֹת וְהִבֵּךְ עוֹד הָאֵזֶן תִּקְלֹט.

לֹא אַחַת רִאִיתִיךְ נִצְבֶּת לִיד הָאֶשְׁנָב,
בְּעֵינֶיךָ הִקְפָּה מְהוֹלִים גִּאָוָה וְרֹף;
מיכל, אחות רחוקה, אֲנִי עֲצוּבָה כְּמוֹךָ,
כְּמוֹךְ נְדוּנָתִי לְבוֹז לְאֶשֶׁר אֶהֱב.

מה מייצגת דמותה של מיכל בת שואל בעיני הדוברת בשיר?

הסבר והדגם את דבריך.

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 9-11
(לכל שאלה – 17 נקודות; סך־הכול – 34 נקודות).

שים לב: אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

שים לב: על השאלות 9-10 אין לענות על פי הסיפור "אח קטן" מאת רונית מטלון.

9. תאר את הדמות המרכזית בסיפור קצר שלמדת, והסבר אם לדעתך דמות זו משתנה במהלך הסיפור. נמק והדגם את דבריך.

10. תאר את הפתיחה של סיפור קצר שלמדת. אילו ציפיות מעוררת פתיחה זו אצל הקורא? האם במהלך הסיפור או בסיומו הציפיות האלה מתממשות? נמק והדגם את דבריך.

אח קטן / רונית מטלון

11. עלילת הסיפור "אח קטן" חוזרת מדי פעם בפעם לאירועים מן העבר של ניסו. הסבר והדגם את התרומה של חזרות אלה לעיצוב דמותו של ניסו.

/המשך בעמוד 9/

פרק שלישי – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 12-21 (34 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"; טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

12. פגיעה בסדר החברתי או המוסרי היא יסוד מרכזי בטרגדיות של סופוקלס ושל שקספיר.

א. כיצד באה לידי ביטוי הפגיעה בסדר החברתי או המוסרי בטרגדיה שלמדת?

(16 נקודות)

ב. כיצד הפגיעה בסדר החברתי או המוסרי משפיעה על מעשי הגיבור הטרגי ועל התפתחות

העלילה? הסבר והדגם את דבריך. (18 נקודות)

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

אנטיגונה

13. דמויות בטרגדיה שופטות את מעשיה של אנטיגונה בכמה דרכים.

הסבר והדגם קביעה זו. בסס את דבריך על שתיים מן הדמויות.

אדיפוס המלך

14. תאר את הסצנה שבה אדיפוס מגיע לידיעת האמת. כיצד הוא מגיע לידיעה זו?

הסבר את התוצאות הטרגיות של ידיעה זו.

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

המלט

15. אפיין את יחסיו של המלט עם שתיים מן הנשים במחזה. בסס את דבריך על שתי סצנות.

מה יחסים אלה מלמדים על דמותו של המלט ועל מצבו הנפשי? הסבר והדגם את דבריך.

המלך ליר

16. תאר את חולשותיו של המלך ליר, והסבר כיצד הן מביאות אותו לסופו הטרגי.

מקבת

17. המכשפות, בנקו ומקדף הם דמויות משנה בטרגדיה "מקבת".
בחר בשתיים מדמויות אלה, והסבר כיצד הן מאירות את דמותו ואת פעולותיו של מקבת.
הדגם את דבריך.

אותלו

18. הגיבור הטרגי מתאפיין בכוח מצד אחד ובחולשות מצד אחר.
הסבר והדגם קביעה זו על פי דמותו של אותלו.

רומיאו ויוליה

19. הסבר והדגם מדוע לורנצו מרגיש אשם במותם של רומיאו ויוליה.
הבא מן המחזה סיבות נוספות שהובילו לסיום הטרגי של המחזה.
הסבר והדגם את דבריך.

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

שים לב: בשאלות 20-21 אפשר לענות רק על פי מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20).

20. מחזות מודרניים רבים מבטאים את רצון האדם באהבה ובהכרה של הסביבה.
כיצד רצונות אלה באים לידי ביטוי במערכות היחסים במחזה המודרני שלמדת? האם רצונות
אלה מתממשים במהלך המחזה? הסבר והדגם את דבריך.
21. תאר שתי סצנות מרכזיות במחזה המודרני שלמדת. כיצד סצנות אלה משקפות את עולמן של
הדמויות ואת התנהגותן? הסבר והדגם את דבריך.

פרק רביעי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 22-23 (34 נקודות).

22. ביצירות רבות יש ביקורת על החברה ועל הערכים שלה.

הסבר כיצד ביקורת כזאת באה לידי ביטוי ברומאן או בנובלה שלמדת.

23. יצירות רבות מתארות חוויות המשנות את חייהן של הדמויות.

תאר שתי חוויות כאלה (שתי חוויות של דמות אחת או חוויה אחת של כל אחת משתי דמויות),

וציין באיזה שלב בעלילת הרומאן או הנובלה שלמדת הן מתרחשות.

הסבר את השפעתן של חוויות אלה על חיי הנפש ועל נסיבות החיים של הדמויות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך